

FÉNYLYUKKÁRTYÁS RENDSZER SAJTÓCIKKEK KIVÁGATAINAK FELDOLGOZÁSÁHOZ

Zsiray Miklósné

Madarász utcai Gyermekkorház Orvosi Könyvtára

Különféle /pl. piackutató, gazdaságkutató stb./ intézetek tudományos munkájához nélkülözhetetlenül fontos, hogy a napi sajtóból a legfrissebb híreket /így pl. az ipari, gazdasági, pénzügyi, politikai, kulturális stb. eredményeket, eseményeket, fejleményeket, szakemberek álláspontját/ rendszeresen figyeljék és munkájukat ezek ismeretében végezzék.

A legfrissebb eredmények feltárása, ismerete kivágatok gyűjteménye útján célszerű, melyek révén sokoldalú, bőséges információ áll a kutatók rendelkezésére, s ezek segítségével követni tudják a tudomány dinamikus fejlődését, a napi élet állandó változását.

KIVÁGATOK ÉS KERESŐRENDSZEREK

Kivágatoknak nevezzük az - általában napilapokból - kivágással kiemelt, meghatározott szempontból értékes sajtóközleményeket. Egyes helyeken néhány szempont szerint dossziékban rendezve gyűjtik a kivágatokat. Ez a módszer egy ideig jónak bizonyul, de ha több szempont szerint kérnek anyagot, a cikkeket igen fáradságos munkával, számos dossziéból kell kiválogatni. Nehézséget okoz annak eldöntése is, hogy a közleményekben előforduló fogalmak közül a kivágat végül is melyik fogalom dossziéjába kerüljön. Ilyenkor utalókkal jelölik a közlemény lelőhelyét, ami jelentős munkatöbbletet jelent.

A kivágatok egyszerű és jó eredményeket adó keresési módjaként a fénylyukkártyás feldolgozás vált be. A nagyszámú dokumentum, illetve az azokban foglalt információk sokdimenziós és a hagyományos osztályozási eljárásokkal lehetséges feldolgozásánál sokkal mélyebb feltárását teszi lehetővé; biztosítja a legegyszerűbb keresést, a könnyű megtalálhatóságot.

A sajtó újabb információi a feldolgozási rendszer nagyfokú ru-

galmasságát kívánják meg. A fénylyukkártyás rendszer megfelel ennek a kívánalomnak is, mert feldolgozás közben változtatásra, módosításra ad lehetőséget, a fénylyukkártyák cserélhetők, ujjakkal kiegészíthetők, az elavultak megszüntethetők.

DESKRIPTOR RENDSZEREK

Ahhoz a feladathoz, hogy a kivágatokat egy intézet tudományos kutatómunkájának megfelelő szempontok szerint rendezni, feldolgozni, tartalmukat feltárni tudjuk, elsősorban az osztályozás rendszerét, a deszkriptor-rendszert kell megtervezni, megalkotni. A fénylyukkártyás rendszer jó használhatósága, sikere nagymértékben a deszkriptorok megválasztásán múlik. Azokat a szavakat, fogalmakat, melyek a feltárandó anyag tulajdonságait jellemzik, deszkriptoroknak nevezzük. A deszkriptorok a dokumentumokat tartalmuk alapján specifikusan jelölik meg, velük a feldolgozott anyag tartalmi és más jellemzőit, az általánostól a legkisebb részletekig feltárhatjuk. A deszkriptor-rendszer akkor jó, ha a deszkriptorok meghatározásánál figyelembe vesszük a kereséskor használatos szempontokat, rendszerünket tehát a kereséskor előforduló fogalmak felhasználásával építjük fel.

Igen fontos a dokumentumok igény szerinti mélységben való feltárására, tartalmi elemzésére szolgáló fogalmak jó és pontos meghatározása. E műveletet a leghitelesebb osztályozás /deszkriptorozás/ biztosítására a legelőnyösebben a tudományos kutatók végzik, a cikkek komoly tanulmányozása alapján. Ezáltal egyrészt munkaidejük egy kis részében folyamatosan követhetik szakterületük fejlődését, változásait, másrészt viszont biztosítják a feldolgozási rendszer tudományos színvonalát. A rendszer értékét gyengíti, ha a kivágatok deszkriptorozását nem a kutatók végzik.

Természetes, hogy egyes deszkriptorokat gyakrabban, másokat ritkábban használunk. A lyukkártyakészletet változtathatjuk, a ritkán előforduló deszkriptorokat összevonhatjuk, másokba olvaszthatjuk. A túlzottan általános fogalmakat - mert a kereséskor nagy mennyiségű olyan kivágatot adnak, amelyekből a kérést pontosan fedő anyagot ismét csoportosítanunk, rostálnunk kell - bontani érdemes, mert ez a keresés gyorsasága, gazdaságossága szempontjából előnyös. A tudományok rohamos fejlődése, a növekvő feladatok a deszkriptor-rendszer állandó finomítását követelik meg.

E munka keretében természetesen nincs lehetőség a deszkriptor-rendszerek /információkereső nyelvek/ világszerte igen sok kutatót foglalkoztató elvi problémáinak kifejtésére. Ezzel kapcsolatban a vonatkozó magyar szakirodalomra /lásd az irodalomjegyzékben/ utalunk és megjegyezzük, hogy a tezausz-problémák hazai előrehaladásának megoldásáig is lehetőség nyílik arra, hogy a fénylyukkártyás /deszkriptorok/ feldolgozás útját választó intézmények saját használatukra megfelelő deszkriptor-rendszereket hozzanak létre.

PÉLDA A
DESZKRIPTOR-
RENDSZERRE

A kivágatok feldolgozásának bemutatására
vegyünk példának egy olyan intézetet, ahol a
kutatási témák szempontjai alapján két -
földrajzi és szakmai - főcsoport kialakítása
válik szükségessé. A földrajzi csoportot világrészek szerint 6, a
szakmai csoportot 9 részbe rendezik. Az egyes fogalmak, helyet hagy-
va a bővítésre, ún. ugró számokat, tehát nem egymás utáni számokat
kapnak. Pl. A földrajzi osztályozási rendszer részlete:

- 100 Világ
- 110 A szocialista országok általában
- 112 A tőkés országok általában
- 116 A fejlődő országok általában
- 124 Világbank
- 200 Európa
- 239 Franciaország
- 254 Magyarország
- 274 Svédország
- 300 Ázsia
- 334 Ceylon
- 400 Afrika
- 435 Egyesült Arab Köztársaság
- 500 Amerika
- 522 Amerikai Egyesült Államok
- 600 Ausztrália és Oceánia

A szakmai osztályozási rendszer részlete:

- 100 Gazdaság
- 112 Gazdaságpolitika /államosítás stb./
- 132 Gazdasági tervek
- 200 Külgazdaság
- 225 Külföldi vállalkozások belföldön, belföldi vállalkozások
külföldön
- 228 Fejlesztési és egyéb segélyek, segítségnyújtás
- 233 Gazdasági kapcsolatok más országokkal
- 300 Állami pénzügyek

- 365 Hitelügy, hitelpolitika
- 400 Népeség
- 500 Munka, szociális helyzet
- 550 Közlekedés és szállítás
- 600 Művelődésügy /kultúra/
- 700 Mezőgazdaság, állattenyésztés, halászat, erdőgazdaság
- 800 Ipar
- 810 Iparpolitika, iparosítás, iparfejlesztés
- 863 Kőolaj, földgáz
- 875 Járműipar
- 876 Gépipar
- 900 Történelem, országismeret
-

A példának említett intézet kutatói kb. 200 földrajzi és 200 szakdeszkriptort, összesen 400 deszkriptort szerkesztenek. Az egyes deszkriptorokat számokkal jelölik, pl. esetünkben az iparpolitikát 810-es számmal. A kivágatokat - a tartalmi osztályozás során - ezekkel a számokkal látják el. Minden deszkriptort egy-egy fénylyukkártya képvisel, így annyi kártyával rendelkeznek, ahány deszkriptort alkalmaznak, példánk esetében tehát 400 kártyával.

A KIVÁGATOK ELŐKÉSZÍTÉSE

A folyamatosan érkező napilapokat /pl. Financial Times, Neue Zürcher Zeitung, Handelsblatt, Frankfurter Allgemeine, Le Monde, Ekonomicseszkaja Gazeta, Bulletin Inosztrannoj Kommercseszkoj Informacii/ rövidítve: BKI/, Magyar Nemzet, Népszabadság, Világgazdaság stb./ az intézet könyvtárában kártyán nyilvántartják és kijelölésre előkészítik. Az intézetbe áramló információk anyag feldolgozásra kerülő, elsődlegesen fontos részét az intézet kutatói - az átfutási idő lerövidítése céljából lehetőleg mielőbb - jelölik ki, mert ők ismerik legjobban az intézet feladatait, saját és mások munkájának célkitűzéseit, látják az összefüggéseket. E feltételekkel, még kellő nyelvismeret birtokában is, a könyvtáros vagy tájékoztató szakember kevésbé rendelkezhet és nem is lehet feladata sem egy tudományág teljes mélységben való ismerete, sem az adott kutatáshoz szükséges gondolkodásmód átvétele.

A megjelölt cikkeket kivágva, mindegyiket külön lapra ragasztják fel. A bal felső sarokban jelzik a folyóirat címét, megjelenésének időpontját és a munka gyorsabbá, egyszerűbbé tétele érdekében címrövidítés-bélyegzőket használnak, pl. NZZ=Neue Zürcher Zeitung /1. ábra/.

Der sechste französische Wirtschaftsplan

Verabschiedung durch die Nationalversammlung

S. W. Paris, 18. Juni

Die französische Nationalversammlung hat heute abend den sechsten Entwicklungsplan mit grosser Mehrheit verabschiedet. Im Grunde genommen handelte es sich dabei eher um eine Art Ratifikationsurkunde; denn der dem Parlament unterbreitete Gesetzesentwurf besteht aus einem einzigen, wenige Zeilen umfassenden Artikel, durch den die Regierung ermächtigt wird, den von ihr aufgestellten sechsten Entwicklungsplan in die Tat umzusetzen. Der Plan hat somit eine weitere wichtige Etappe passiert. Bereits am 20. Mai hatte der Wirtschafts- und Sozialrat sein Gutachten verabschiedet, dem die Regierung durch einige kleine Änderungen ihres ursprünglichen Textes denn auch Rechnung trug. Nach der Nationalversammlung wird sich noch der Senat mit dem Plan zu befassen haben, bevor er Gesetzeskraft erlangen wird.

Man kann mit einigem Recht daran zweifeln, ob dieses umständliche und zeitraubende Verfahren wirklich nützlich gewesen sei und inwiefern es seinen Zweck, nämlich in der breiten Öffentlichkeit vermehrtes Verständnis und Interesse für den Plan zu wecken, auch erfüllt habe. Die Nationalversammlung hat vier Tage lang über den Plan diskutiert, und über hundert Redner haben sich zu Worte gemeldet. Aber die Sitzungen waren schlecht besucht, die Redner sprachen vor mehr oder minder leeren Banken, und Presse und Publikum zeigten für die im Palais Bourbon durchgeführten Aussprachen nur geringes Interesse. Die *Gewerkschaften* setzen sich nur um eine Frage zu kümmern, nämlich um eine etwaige Reform der Sozialversicherung und ihre möglichen Rückwirkungen. Nun wird diese Frage im sechsten Plan nur beiläufig behandelt, und das Problem der Aufrechterhaltung des finanziellen Gleichgewichtes der Sozialversicherung wird darin nicht gelöst, sondern späteren Entscheidungen vorbehalten.

Solidarität gegenüber den Nachbarländern unver-einbar wären, nicht mehr in Frage kommen und daß schließlich die Inflation vermieden wird.

Die zweite Entscheidung ist zugunsten eines *rapiden Wachstumstempo* ausgefallen, das einer jährlichen Wachstumsrate des Brutto-sozialprodukts von etwa 6% entsprechen würde. Der Premierminister vertritt die Auffassung, daß es im Augenblick nicht von sehr großer Bedeutung sei, ob diese Rate mit 6% oder 6½% festgesetzt werde. Entscheidend ist vielmehr, daß ein möglichst schnelles Wachstumstempo angestrebt wird, und dazu gibt es nur einen Weg, nämlich *Frankreich* in einen *Industriestaat* zu verwandeln. Es ist unsinnig, die von der Regierung befürwortete Industrialisierung als eine Politik hinzustellen, die angeblich den Interessen des Großkapitals Rechnung trage. In Wirklichkeit bildet die fortschreitende Entwicklung der Industrie die einzige Möglichkeit, die nötigen Arbeitsplätze zu schaffen und die *Vollbeschäftigung* zu sichern. Infolgedessen muß Frankreich im Gegensatz zu seinen bisherigen Gewohnheiten einen wachsenden Teil seiner Ersparnisse in den Dienst der Finanzierung der Industrie stellen. Chaban-Delmas wandte sich ferner gegen die hier vielfach namentlich in gewerkschaftlichen Kreisen vertretene Auffassung, nach welcher eine Wahl zwischen der Entwicklung der Industrie und dem Ausbau gemeinnütziger Einrichtungen bestehe. In Wirklichkeit, bemerkte der Premierminister, kann es keine Industrialisierung geben, wenn nicht zugleich auch die Straßen, das Telefonnetz und der Wohnungsbau entwickelt werden.

Als dritte und letzte Grundsatzentscheidung stellte Chaban-Delmas den Willen der Regierung hin, die mit der Industrialisierung verbundenen schwierigen Wandlungen nicht zu überstürzen, sondern die unvermeidlichen *Übergänge* zu erleichtern.

1. ábra
Kivágat

7401-36

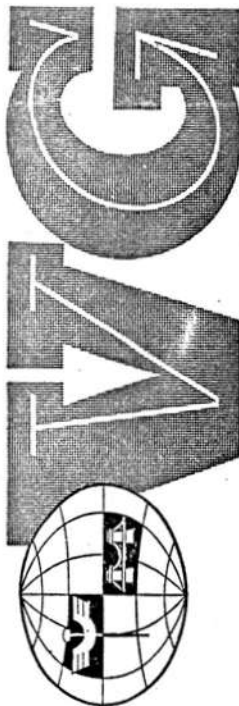
NAPRÓL NAPRA

- **JAPÁN KORMÁNY JOVAHAGYTA** az előterjesztett liberalizációs intézkedéseket a japán gazdaságban. A legfontosabb lépések a szabadkereskedelmi szerződések megkötésére irányulnak. Tegnap egy másik hír is érkezett Japánból: egy tekintélyes gazdaságkutató intézet prognózisa szerint a következő öt éven belül a Japán gazdaságban a kereskedelmi forgalom jelentősen megnövekedhet.
- **A FEJLŐDŐ ORSZÁGOK** 1969-ben tíz és fél százalékkal fokozták az exportot, de részeseik a világkereskedelemben még így is aránytalanul alacsony részesedést szereztek. Az export értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki. A fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki. A fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki.
- **NIXON ÉS GAZDASÁGI TANÁCSADÓI** úgy vélik, hogy az Egyesült Államok gazdaságának túlbővülését sikerült részben azonosítani a japán gazdaságának túlbővülésével. A kereskedelmi hátrányok javultak, de a Wall Street.
- **A SZOVJETUNIO ELŐZŐ OSZTÁLYI KERESKEDELMI PARTNER,** azaz a Német Demokratikus Köztársaság, az ország gazdaságának túlbővülését sikerült részben azonosítani a japán gazdaságának túlbővülésével. A kereskedelmi hátrányok javultak, de a Wall Street.
- **EMELKEDETT AZ ARANY ÁRA** KEDDEN A nyugat-európai piacokon. Ennek fő oka az, hogy egyes nyugati valuták — előszörben a font sterling — helyetértéket mutatnak a dollár ellenében.
- **MINTÉGY SZÁZHATÁZSZÁZ ORSZÁG KÉPVISELTETTE MAGÁT A FAD** második Világidegeni Kongresszusán. Az ENSZ agrárügyekért felelős bizottságának tagjai a világ minden tájáról érkeztek. A kongresszus célja a világ élelmiszer- és mezőgazdasági helyzetének megvitatása és a nemzetközi együttműködés erősítése.

7402 AZ UNCTAD TITKARSÁGÁNAK JELENTÉSE

A fejlődő országok 1968-ban az előző évhez képest 10,5 százalékkal növelték az exportot, de részeseik a világkereskedelemben még így is aránytalanul alacsony részesedést szereztek. Az export értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki. A fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki.

A jelentés szerint a fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki. A jelentés szerint a fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki.

VILÁGGAZDASÁG

1970. AUGUSZTUS 26., SZERDA

II. EGYHATYAN 162. (407.) SZÁM

7401

345/206+222

Japán kaput nyit a külföldi tőke előtt

Japán gazdasági fejlődés két jelentős üteme a nyugati tőke, a pénzügyi kapitalizmus és a spekulatív kapitalizmus kombinációjában történt. Az egyik jelentős ütem a második világháború utáni időszakban történt. A másik jelentős ütem a második világháború utáni időszakban történt. A második világháború utáni időszakban történt a második világháború utáni időszakban történt.

Az új, a második világháború utáni időszakban történt a második világháború utáni időszakban történt. A második világháború utáni időszakban történt a második világháború utáni időszakban történt.

Két feltértelezés?

A fejlődő országok 1968-ban az előző évhez képest 10,5 százalékkal növelték az exportot, de részeseik a világkereskedelemben még így is aránytalanul alacsony részesedést szereztek. Az export értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki. A fejlődő országok exportjának értéke az országok GDP-jének csaknem felét teszi ki.

2. ábra

Kivágot helyett több cikk megjelölése

Abban az esetben, amikor a lap minden cikke fontos lehet /pl. a Világgazdaság című lap/ és a cikkek kivágásához, ragasztásához nem kis költséggel két példányt kellene rendelni, az egész lapot érintetlenül hagyják, cikkeit egymásután sorszámokkal látják el és az első oldalon jobb felső sarkában jelzik ...-számtól-...számig a cikkek sorszámát. Így egy lap mindkét oldalán levő cikkei használhatók és egészben maradhat az ujság /2. ábra/

Hasonlóképpen járnak el akkor is, ha egy folyóirat mindkét oldalán egymást takaró szükséges cikk van. Ilyen esetben, figyelve arra, hogy a másik oldalon levő cikk is épségben maradjon, a cikket kivágják, de nem ragasztják és minden cikknek számot adva, a jobb felső sarokban jelzik a sorszámokat.

Legjobban dokumentálható - mert kivágásra készül - az említett BIKI, mert csak egyik oldalán tartalmaz jól rendezett, könnyen szétvágható szöveget és az egyes cikkek címében megbízhatóan utal tartalmára.

OSZTÁLYOZÁS ÉS LYUKASZTÁS

Az összegyűjtött kivágatokat a kutatók földrajzi és szakmai deszkriptorokkal látják el. A dokumentumokat átlagosan 4-5 deszkriptorral jellemzik, de mivel az igényeket, kéréseket előre teljesen nem ismerhetik, célszerű a dokumentumokat minél több deszkriptorral ellátni. Az a tapasztalat, hogy a deszkriptorozás nem kis fáradsága bőségesen megtérül a kereséskor.

Deszkriptorozás után minden kivágnak nyelvétől, tárgyától függetlenül, érkezése alapján sorszámot adnak, s eszerint - egyuttal időrendi sorrendet is kialakítva - tárolják. A kivágatok első készleténél kék tintával, a második 10 ezer utáni készletnél piros tintával a jobb felső sarokban adják a kivágat sorszámát; így egyuttal a két készletet szembetűnően megkülönböztetve megelőzik a kiadványok téves visszahelyezését is. E szám a kivágat lelőhelyét jelzi, vagyis raktári száma. /Ld. 1. ábra 1207/.

A lyukasztást nem végzik el azonnal a kivágat deszkriptorozása után, mert ez minden fénylyukkártya többszöri kiemelését jelentené, ami erősen megviselné a kártyák anyagát és sok felesleges munkát adna. Az egyes kivágatok sorszámát és deszkriptorszámát ezért előbb egy nagyalakú, vonalas, előre beosztott füzetbe jegyzik fel /3. ábra/.

Kivágat sorszám	Földrajz						Szak								
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1201		254 274						233							
02					522									875	
03				435					365						
04			334				112	225						863	
1205	116 124							228	365						
06	100													892	
07		239						112 132							

3. ábra
Nyilvántartó füzet

Kivágatok sorszáma és címe:

- 1201 számú kivágat "Magyarország és Svédország kereskedelmi kapcsolata"
- 1202 " " "USA autóipara"
- 1203 " " "Egyesült Arab Köztársaság hitelpolitikája"
- 1204 " " "Ceylon változtat kőolajpolitikáján"
- 1205 " " "Fejlődő országoknak szóló Világbank segítyek és hitelek"
- 1206 " " "A világ vegyipara"
- 1207 " " "Der sechste französische Wirtschaftsplan"
/A VI. francia gazdasági terv/

A füzet sorszám rovatába a kivágat sorszáma kerül, de idő- és munkamegtakarítás céljából a teljes számot csak minden ötödik esetben írják le. A füzetben áthúzással jelölik meg azokat a számokat, melyeket már a megfelelő lyukkártyán kilyukasztottak.

A rendezett sorba elhelyezett lyukkártyák közül azokat, amelyek a füzet 1-es oszlopában szerepelnek, kiemelik és lyukasztással jelölik a megfelelő pozíció helyét /példánkban a 116-os földrajzi lyukkártyán az 1205 sorszámot, vagyis a nagyobb formájú 12-es négyzetben a 05-ös pozíció-helyet /4. ábra/. A sorszámkok fénylyukkártyára való belyukasztása után a kártyát dobozába visszahelyezik.

116

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K

Fejlődő országok

00	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32
33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43
44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54
55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76
77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87
88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98
99	00	01	02	03	04	05	06	07	08	09
10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42
43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53
54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64
65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75
76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86
87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97
98	99	00	01	02	03	04	05	06	07	08
09	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41
42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63
64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74
75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85
86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96
97	98	99	00	01	02	03	04	05	06	07
08	09	10	11	12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29
30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51
52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62
63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73
74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84
85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95
96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06
07	08	09	10	11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61
62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72
73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83
84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94
95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05
06	07	08	09	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49
50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71
72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82
83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93
94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04
05	06	07	08	09	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37
38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48
49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59
60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81
82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92
93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03
04	05	06	07	08	09	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47
48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58
59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69
70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02
03	04	05	06	07	08	09	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35
36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57
58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68
69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79
80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01
02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45
46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56
57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67
68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89
90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00
01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55
56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77
78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88
89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99

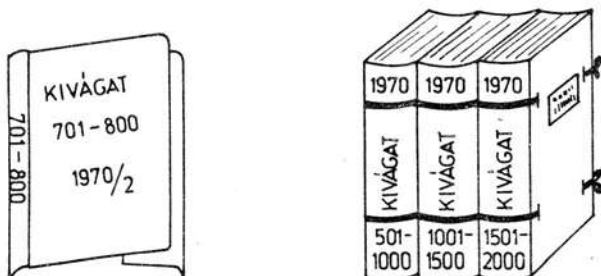
4. ábra

Fénylyukkártya

Ha az információk sokasága miatt a 10 pozíciós fénylyukkártya számhelyeit kimerítik, hasonló időközben kiegészített vagy módosított deskriptorokkal második, majd harmadik kártyakészlet használatát kezdik el. E második készletnél, esetleges keveredés megakadályozására más színű kártyákat használnak.

TÁROLÁS ÉS
KERESÉS

A kivágatokat sorszámuk sorr djében feldolgozás után dossziéba teszik, melynek fedelén és gerincén a kivágatok sorszámát jelzik. Öt dossziét, azaz 500 kivágatot pedig keményfedelű, szalagos irattartóba helyeznek, rajzlappal beborítják és rostitollal feltüntetik a benne lévő kivágatok sorszámát /5. ábra/.

5. ábra

Kivágatok tárolása

Amikor valamelyik kutató információt igényel, vagyis témájához kivágatokat kér, e célra felfektetett füzetbe feljegyzik a kérés időpontját, a kérő nevét, a kért kivágatok tárgyát és azt, hogy milyen nyelvű kivágatok jöhetnek szóba. A tapasztalat szerint érdemes a kérést részletezni, pontosan meg tudni, mire vár választ a felhasználó. Ha a kutató nem a deskriptort határozza meg, hanem a tárgyat /témát/ közli, a mutató alapján kikeresik a témát jellemző deskriptorokat, és ennek alapján emelik ki a megfelelő lyukkártyákat.

A deskriptor-mutató /deskriptor-szótár/ készítéséhez a deskriptorokat szabvány méretű kartonra kell gépelni, mellette jelezve a deskriptor számát is. Példánk esetében e kartonokat betűrendben, két fő csoportra osztva, földrajzi és szakrendben tárolják. Ujabb deskriptorokról új kartont készítenek, és a módosított deskriptorokat ugyancsak utalókkal jelzik.

A megfelelő deskriptor kiválasztásához másik deskriptor-szótárként természetesen rendelkezésre áll a földrajzi deskriptorok, illetve a szakmai deskriptorok szakrendi jegyzéke is /ld. az osztályozási rendszerek részleteit/. Természetesen elképzelhető olyan megoldás is, amikor maguk a fénylyukkártyák találhatók ABC-rendben, és így az "alapjegyzékek" betűrendesek, viszont a mutató világgrészenkénti, illetve szakcsoport szerinti elrendezését.

Lássunk egy konkrét keresési példát:

Egy kutató Magyarország gazdasági kapcsolata Svédországgal témájú cikket kér. E téma keresésekor kiemelve a három megfelelő kártyát, tehát a földrajzi 254 /Magyarország/ és 274 /Svédország/ kártyákat, a 233 /gazdasági kapcsolatok/ szak-kártyát, azokat a világító berendezésre fektetve azoknál a számoknál, ahol a pozíciókat lyukasztották, a fény áthatol. E világító számokat leolvassva a kérőfüzetbe bejegyzik. Ha például egy ilyen témával foglalkozó kivágat a feldolgozásakor az 1201-es számot kapta, úgy ez a szám is a világító pozíciók között szerepel. A 233-as számú "gazdasági kapcsolatok" deskriptoru fénylyukkártyán minden gazdasági kapcsolattal foglalkozó dokumentum száma lyukasztott, függetlenül attól, hogy mely ország kapcsolatával foglalkozik. Keresési példánkban Magyarország és Svédország földrajzi kártyája lefedi más országok gazdasági kapcsolatainak lyukhelyeit.

A leolvasott sorszámok alapján kiemelt dokumentumok helyére kis cédulát tesznek, melyre a kivágat sorszámát és a kölcsönző nevét írják fel. Kereséskor - mivel tapasztalat szerint legfeljebb az utolsó félév, vagy egy év anyagát keresik, lévén a kivágat hamar avuló, efemer anyag - a két utolsó lyukkártyakészlet fentiek szerinti átnézése legtöbbször elegendő.

Az anyagot a felhasználónak való átadás előtt röviden ellenőrzik, hiszen munka közben esetleges hiba előfordulhat. Az ellenőrzés során megállapítják, hogy a kikeresett cikk a kérésnek megfelelő-e, felhasználható-e a munkához.

A kérőfüzetbe jegyzett adatokat felhasználhatják statisztikai célokra: leolvashatják belőle a kérések, a kikeresett kivágatok szá-

mát, választ kaphatnak arra is, hogy a kérdésnek megfelelően hány lyukkártya és kivágat kikeresése után találták meg az igényelt anyagot stb. Értékes elemző munkára is alkalmat nyújt a füzet: látható, melyek a leggyakoribb kérések, témák, melyek a legsűrűbben használt deszkriptorok, milyen nyelvű kivágatok a legkelendőbbek, melyek a munkát, a keresést megkönnyítő tényezők stb. A kérőfüzet segítségével kikerülhető az is, hogy - folyamatosan kért témáknál - ugyanazt az anyagot feleslegesen juttassák a kutató kezéhez; mindenkor csak a legutolsó kérdésének megfelelő válogatás időpontjánál frissebb anyaggal látják el.

Az intézetek tudományos dolgozói egyrészt hosszabb ideig vizsgálható témákkal foglalkoznak, másrészt aktuális kérdések kutatásában is részt vesznek. Szükséges, hogy a rövidebb távú munkák közben is szemmel tartsák saját kutatási területük újabb eseményeit, figyelemmel kísérhessék annak változásait. Mindezt biztosítja számukra, időt és fáradságot takarítva meg, a kivágatok előre megadott témakörben való figyelése. A kutatók irattartóba gyűjtve naponta asztalukon találják az őket érdeklő kivágatokat, melyeket áttanulmányozás után még aznap visszahoznak.

A felesleges állomány selejtezését két tényező tenné indokolttá: egyrészt a dokumentumok számának rohamos növekedése, ami újabb és újabb kártyakészletek felfektetését eredményezi; másrészt az információk értékének gyors csökkenése /avulás/. A nagytömegű anyag átnézése abból a szempontból, hogy belőle mi értékes és mi avult el, gyakorlatilag megvalósíthatatlan, erre sem idő, sem munkaerő nincs. Emellett bizonyos kérdéseknél előfordulhat, hogy a legkevésbé értékesnek látszó régebbi cikk okoz örömet a kutatónak, vagy az addig érdektelennek vélt tárgykör válik hirtelen "divatoszá". A gyakorlat szerint ezért a kivágatokat, amíg csak lehetséges, az eredeti feldolgozás szerint raktározzák. A kérdés természetének megfelelően azonban a mindenkor utolsó vagy 2-3 utolsó kártyakészletnél korábbi készletek esetleges mellőzése automatikus és mégsem végérvényes "selejtezés"; tehát az avult anyagot kiküszöbölő lehetőséget biztosít.

I R O D A L O M

1. BALÁZS Sándor - HORVÁTH Tibor: Kézi lyukkártyák a szakirodalmi tájékoztatóban. Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, 1968. 175 p. /Módszertani kiadványok. 27./
2. HORVÁTH Tibor: Kézi lyukkártyák a hazai könyvtárakban. Bp. 1967. 39 p. /OSZK Könyvtártudományi és Módszertani Központ kiadványai /20/. /Könyvtárgépesítési füzetek 1./
3. P. JUHÁSZ Vera: A lyukkártyák használatáról. = Orvosi Könyvtáros, 6.k. 1966. p.158-166.
4. MOLNÁR Imre - REINHARD Vera: Egy kézi lyukkártyás folyóiratcikkdokumentáció rendszerelemzése és átalakítása. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 16.k. 2.sz. 1969. p.107-137.
5. MOLNÁR Imre - LIGETVÁRI Ferenc: Peremlyukkártyás dokumentációs rendszer. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 17.k. 1.sz. 1970. p.27-37.
6. MOLNÁR Imre: Peremlyukkártyás tájékoztató rendszerek tervezése. /Közread. az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ./ Bp. /Népművelési Propaganda Iroda/, 1968. 58 p. /Könyvtárgépesítési füzetek 5./
7. NYÍRI Mihály - P. JUHÁSZ Vera: Bevezetés a könyvtári és dokumentációs munka gépesítésének ismereteibe. Bp. Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ, 1967. 45 p. /Módszertani útmutató 9./
8. PETŐFI S. János: A tezaurusz-kérdés jelenlegi helyzete különös tekintettel a tudományos, műszaki-gazdasági tájékoztatásra. Bp. Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, 1969. 167 p. /A tudományos tájékoztatás elmélete és gyakorlata. 12./
9. Institut für Weltwirtschaft an der Universität Kiel. Systematik des Wirtschaftsarchivs. Kiel, 1968. 20 p.
10. VÁGÓ Pálné - VAJDA Erik: A fénylyukkártyák alkalmazásának helyzete és fejlődése. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 18.k. 5.sz. 1971. p.345-361.
11. VARGA Dénes: Információs tezauszok készítésének módszertana. Bp. Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ, 1969. 156 p. /A tudományos tájékoztatás elmélete és gyakorlata. 15./

oo⁰oo

Mrs. ZSIRAY, O.: Optical coincidence card system for processing newspaper clippings

Various institutes /e.g. economic and market research institutes/ cannot do appropriate work without keeping pace with the most recent information included in the daily press. The handling of information taken out of newspapers in the form of clippings and its retrieval according to certain aspects from a large amount of material has become rather a wearisome work by means of the formerly so widely used filing methods. Processing clippings by means of optical coincidence cards has proven the most efficient method for a multi-dimensional and adequately deep analysis of a large amount of documents.

The paper describes and illustrates by practical examples the processing of clippings, as well as the designing of an adequate descriptor system, its use, the role and handling of optical coincidence cards, the collection, processing, and storage of clippings, and also outlines the way of retrieving. The paper concludes that processing by optical coincidence cards is also very feasible for continuous thematic surveying.

ЖИРАЙ, О.: Система просветных перфокарт для обработки отрезок

Разным институтам (напр. изучающим рынки, хозяйство) важно и необходимо знать новейшие информации, следить за печатью. Сбор сообщений, взятых из газет, журналов, т.е. сбор "отрезок" и их поиск в большом материале по многим аспектам становятся тяжелыми при помощи использования папок, как метода, полученного большое распространение. Для целей глубокой, многоаспектной обработки многочисленных документов и их легкого и быстрого поиска, метод обработки документов на просветных перфокартах оправдался на практике больше всего.

В статье рассматриваются и показываются примерами проектирование и использование обработки отрезок, дескрипторных систем, роль и использование просветных перфокарт, сбор, обработка, хранение материалов и методы поиска. Устанавливается, что метод обработки просветными перфокартами пригоден и для целей постоянного следения за темами.

Frau ZSIRAY, O.: Sichtlochkartensystem in der Bearbeitung von
Presseartikel-Ausschnitten

In der Arbeit verschiedener Institute /Marktforschung, Wirtschaftsforschung/ ist die Kenntnis und Beobachtung der Tagespresse, der neuesten Informationen unentbehrlich. Die Sammlung der von der Presse herausgehobenen Publikationen, von sog. Ausschnitten und ihre nachträgliche Auffindung in einem grossen Material nach mehreren Gesichtspunkten, wird mittels der früher verbreiteten Dossier-Methode immer schwerfälliger. Zur entsprechend tiefen, mehrdimensionalen Aufschliessung, einfachsten Suche und zur schnellen Auffindung der zahlreichen Dokumente eignet sich am besten die Sichtlochkartenbearbeitung.

Die Mitteilung erörtert und veranschaulicht aufgrund von Beispielen die Bearbeitung der Ausschnitte, die Planung des Deskriptorensystems, seinen Gebrauch, die Rolle der Sichtlochkarten, ihre Behandlung, ferner die Sammlung des Materials, seine Bearbeitung und Speicherung sowie die Methode des Recherchierens. Der Artikel stellt fest, dass die Sichtlochkartenbearbeitung auch für die kontinuierliche Themenbeobachtung ausserordentlich geeignet ist.

§§§§§